

маном та власною управою. Також зобов'язався цар боронити України проти Польщі. І так Україна увійшла в залежність від московських царів, в якій остає до нинішнього дня.

Однак козаки швидко побачили, що Москва не гадає шанувати з присяжених прав України, але починає обмежувати вольности народні. Тому стали робити заходи, щоб відорвати ся від Москви, а Польща не могла переболіти втратити багатого краю, иншої України і розпочати нову війну. А що найважливіше, в український нарід вступив той найтяжкий зі всіх проклятий ворог, настало роз'єднання, незгоди, сварні. Забув нарід те, що сам колись співав про свою давню козацьку єдність і солідарність:

»Тим то і стала славна страшенна козацька сила,
Що в нас, назове молодці, була воля і дума єдина«.

По смерті Хмельницького тої однодушности не стало і народна боротьба й оборона не могла остати ся. Притім не було ніякої організації та серед народної темноти не було ясної свідомости того, чого властиво нарід хоче та до чого має прямувати. До того всего народне тіло було знесилене безнастанними війнами та повстаннями, а тут ворог зі всіх сторін став напирати.

І настали дуже сумні часи для України. Сам нарід назвав ті часи »руїною«, бо тоді нашу землю зруйновано цілком. Польща, Москва, а відтак і Туреччина стала бити ся за Україну, кожда хотіла загарбати собі сю колись »медом і молоком текучу« землю. Мов хижі звірі роздирали українську землю, руйнували, ділили ся, якби своєю.

Андрусівським договором 1667 р. розпаявали Україну між себе Москва й Польща. Москва взяла собі весь край по лівім боці Дніпра, Польща — правобічну Україну. На московськім боці заведено поволі кріпацтво, а на правий беріг, винищений та вилюднений довгими війнами й походами чужих військ стали знов один за другим напливати з Польщі пани, жида й ксьондзи.

Відтак наступив другий поділ України. Умовою з Бахчисарою віддерла кусень нашої землі й Туреччина, хоч правду сказавши, не було над чим сварити ся, бо цілий правий беріг — се було поле безнастанної війни, розграблено трома